3. Бодрук О. С., Гончаренко О. М., Лисицин Е. М., Горелов М. А. Національна безпека України: історія і сучасність : монографія. Київ : ІСЕМВ, 1993.

4. Ліпкан В. А. Теоретичні основи та елементи національної безпеки України: монографія. Київ : Текст, 2003.

5. Theodore Roosevelt's Annual Message to Congress for 1904 // House Records HR 58A-K2.

6. Goldwater-Nichols Defense Department Reorganization Act of 1986 / Public law 99-433-OCT. 1, 1986.

7. Зорькин В.Д. Роль права в обеспечении национальных интересов. Право и безопасность. 2006. № 1–2.

8. Кирьянов А.Ю. Общая характеристика понятия безопасность. Подходы к определению и виды. Безопасность бизнеса. 2010. № 1. С. 34-37.

9. Про національну безпеку України : Закон України від 21 червня 2018 р. **№** 2469-VIII**.** URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text. (дата звернення 25.02.2021).

10. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. №254к/96-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text. (дата звернення 25.02.2021).

Вячеслав Гаркуша,
доцент кафедри адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ СУДОВОЇ ГІЛКИ ВЛАДИ

Відповідно до статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, яка є частиною національного законодавства нашої країни кожен має право на справедливий і публічний розгляд його справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом, який вирішить спір щодо його прав та обов'язків цивільного характеру або встановить обґрунтованість будь-якого висунутого проти нього кримінального обвинувачення [1]. Тобто не можна говорити про реалізацію права на доступ до правосуддя в повній мірі, якщо суд не є незалежним. Статус незалежності суду закріплений і в Конституції України. Так, відповідно до статті 6 Основного Закону державна влада в Україні здійснюється на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу та судову. Статтею 126 Конституції України визначено, що незалежність і недоторканність судді гарантуються Конституцією і законами України [2].

В той же час, на сьогодні бачимо, що судова гілка влади знаходиться на межі виживання. В судовій системі існує значний кадровий голод, зупинено діяльність Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, яка є головним кадровим органом судової влади, але вже другий рік фактично не працює через прогалини у роботі парламенту та відсутність політичної волі провладної більшості. До кадрового голоду додається тотальне недофінансування судової влади. Така катастрофічна ситуація утворилась через незадовільну діяльність та бездіяльність законодавчої та виконавчої гілок влади, що призвело до порушення балансу між гілками влади та є загрозою незалежності судової влади.

Доречно сказати, що подібні проблеми існують не тільки в Україні. Так, у Висновку Консультативної Ради Європейських Суддів № 18 (2015) зазначено, що не дивлячись на те, що загалом принцип "поділу влади" прийнятий усіма державами-членами, останніми роками мали місце конфліктні та напружені ситуації, які викликають занепокоєння. Такі проблеми були висвітлені у Звітах Генерального секретаря Ради Європи у 2014-2015 роках, а також у звітах КРЄС щодо ситуації в 2013 та 2015 роках. Наприклад: в деяких державах нова політична більшість поставила під сумнів положення суддів, які вже обіймали свої посади [3]. В нашій країні масштабна судова реформа розпочалась майже відразу після Президентських та Парламентських виборів у 2014 році.

Нова реформа включала в себе внесення змін до Конституції та утворення кількох нових інституцій. Реформу загалом було спрямовано на забезпечення незалежності, підвищення рівня довіри та публічної підзвітності судової влади [4]. Ліквідовано Верховний Суд України

та створено новий Верховний Суд. Згодом Конституційний суд України визнав неконституційною ліквідацію Верховного суду України в контексті судової реформи 2016 року, зазначивши, що зміна назви не може бути підставою для припинення діяльності суду [5].

Прийняті зміни до Конституції України, серед іншого, передбачали: скасування інституту «призначення судді на посаду вперше» та передбачення, що судді обійматимуть посади безстроково; підвищення вікового та професійного цензів до кандидатів на посаду судді; встановлення нового порядку формування Вищої ради правосуддя, відповідно до якого більшість у її складі становитимуть судді, обрані суддями; встановлення порядку, відповідно до якого суди утворюватимуться та ліквідовуватимуться законом; звуження меж імунітету судді від абсолютного до функціонального; закладення передумов для оновлення суддівського корпусу тощо [6]. Але зазначеній судовій реформі судилось пройти лише половину окресленого шляху, адже відразу після нових Президентських та Парламентських виборів у 2019 році було заявлено нову судову реформу, зокрема прийнято Закон України від 16.10.2019 «Про внесення змін до Закону України "Про судоустрій і статус суддів" та деяких законів України щодо діяльності органів суддівського врядування» № 193-IX, який, серед іншого, передбачав формування нового складу Вищої кваліфікаційної комісії суддів за новою конкурсною процедурою.

В той же час, другим пунктом розділу Прикінцеві та перехідні положення Закону № 193-IX від 16.10.2019 встановлено, що з дня набрання чинності цим Законом повноваження членів Вищої кваліфікаційної комісії суддів України припиняються, а керівник секретаріату Вищої кваліфікаційної комісії суддів України призначається за результатами конкурсу з урахуванням вимог закону. 07.11.2019 з набуттям чинності Закону № 193-IX від 16.10.2019 повноваження Вищої кваліфікаційної комісії суддів України припиненні. Таким чином, головний кадровий орган в судовій системі України вже не функціонує більше ніж рік.

Це призвело до того, що в судовій системі існує значний кадровий голод, існує проблема відсутності чіткого визначення кількості вакантних місць суддів. За приблизними підрахунками ця цифра складає близько 2000 і щомісяця збільшується більше ніж на 20 суддів. Ще близько 2,5 тис суддів не пройшли кваліфікаційне оцінювання, частина з них не здійснює правосуддя на сьогодні взагалі, оскільки не мають відповідних повноважень. Як наслідок правосуддя на сьогодні здійснює менше 70 % від необхідної кількості суддів.

До кадрового голоду додається тотальне недофінансування судової влади. Через відсутність коштів у 2020 році більшість судів України припинили відправлення поштової кореспонденції, а працівники апарату судів отримують мінімальну заробітну плату.

Часті зміни до законодавства призвели до різного статусу суддів. Тільки у 2020 році ініційовано більше 20 змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів». На сьогодні призначення суддів відбувається за різними правовими процедурами, працюючі судді мають різне право на відставку.

Незважаючи на такий стан судової системи, соціологічні дослідження свідчать про високий рівень довіри громадян до судової влади. Так, 66,1 % громадян, у чиїх справах були винесені рішення, визнали ці рішення законними та справедливими. Соціологічне дослідження проводилось Центром Разумкова на замовлення Офісу Ради Європи [8].

Однак ми звикли чути про інші цифри, які начебто свідчать про низький рівень довіри громадян до суду. Пояснюється це тим, що переважна більшість громадян отримує інформацію про судову систему не з власного досвіду, а зі ЗМІ. Своєю чергою, ЗМІ отримують її від політиків і тих, хто називає себе представниками громадського суспільства. Тому маніпуляція, породжена в одному місці, зростає в геометричній прогресії до рівня сприйняття суспільством певним чином сформованої думки [8].

Вбачається, що для забезпечення незалежності судової гілки влади, а також дотримання ефективного балансу між всіма гілками влади необхідно створити умови за яких всі три гілки влади будуть відповідальними за свої дії один перед одним і контроль однієї гілки влади інших двох в частині діяльності виключно в інтересах народу з дотриманням принципу верховенства права. При цьому, ці засади взаємодії гілок влади не повинні бути лише ілюзорними та закріплюватись лише на папері. Вони повинні реально виконуватись і для цього потрібно створити певний правовий механізм, який би забезпечив реалізацію зазначених умов.

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод, ратифікована Законом України № 475/97-ВР від 17.07.1997. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text
2. Конституція України від 28.06.1996 р. ВВР України. 1996. № 39. 56 с.
3. Висновок Консультативної Ради Європейських Суддів від 16.10.2015 № 18 «Позиція судової влади та її відносини з іншими гілками державної влади в умовах сучасної демократії». URL: https://ips.ligazakon.net/document/MU15092
4. Судова реформа в Україні: що змінилось за три роки? URL: https://dejure.foundation/library/sudova-reforma-v-ukraini-scho-zminylos-za-try-roky#
5. Рішення Конституційного Суду України від 02 червня 2016 року № 1402 VIII у справі за конституційним поданням Верховного Суду України (Конституційності) окремих положень пунктів 4, 7, 8, 9, 11, 13, 14, 17, 20, 22, 23, 25 розділу XII «Прикінцеві та перехідні положення Закону України «Про судоустрій і статус суддів». URL: http://www.ccu.gov.ua/sites/default/files/docs/2_p_2020.pdf
6. Судова реформа. URL: https://minjust.gov.ua/cat_414
7. Громадяни, які мають власний досвід спілкування із судами, довіряють їм. URL: https://hcj.gov.ua/news/gromadyany-yaki-mayut-vlasnyy-dosvid-spilkuvannya-iz-sudamy-doviryayut-yim
8. Голова Вищої ради правосуддя Андрій Овсієнко: Довіра до судової влади – це один з маркерів довіри до влади в цілому. URL: https://court.gov.ua/press/news/1051783/

Алла Демичева,
доцент кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат соціологічних наук, доцент

ВЗАЄМОДІЯ ЗАРАДИ БЕЗПЕКИ: АКТОРИ СТВОРЕННЯ БЕЗПЕКОВОГО МІСТА

Попри значний міжнародний досвід реалізації безпекових ініціатив на рівні міста, в Україні лише починає затверджуватися ідея безпекового міста, хоча очевидним є те, що відсутність загроз можна розглядати як невід'ємний атрибут міського простору. Концептуалізувати поняття «безпекове місто» доволі складно з причини його багатоаспектності. Дослідники Д. Рісдіана та Т. Сусанто, проаналізувавши західні наукові інтерпретації змістовного наповнення «безпекового міста», виокремили декілька провідних ідей щодо його трактування: фокус на проблемі злочинності в міських районах; це місто, яке завдяки інтеграції технологій та природного середовища підвищує ефективність процесів у галузі безпеки, щоб зменшити загрозу злочинності та терору, дозволити своїм громадянам життя в здоровому середовищі та мати простий доступ до медичної допомоги; концепція безпекового міста полягає також у створенні єдиного плану реагування на надзвичайні ситуації; визначальним чинником безпекового міста є соціальна взаємодія; це екологічно зелений та ефективний міський центр майбутнього з розвиненими інфраструктурами, такими як датчики, електроніка та мережі, що стимулюють стійке економічне зростання та високу якість життя; це місто, в якому городяни поінформовані про небезпеки у місті та ін. [Цит. за 1, с. 269].

Коли йдеться про безпекове місто, відразу виникає питання щодо того, чия компетенція стосується безпеки у місті чи від кого вона залежить як напряму, так і опосередковано. На наше переконання, безпекове місто не створюється лише поліцією, службою з надзвичайних ситуацій чи владою, а формується виключно у процесі активної взаємодії всіх зацікавлених сторін – міської влади, поліції, територіальної громади. Кожний з цих акторів має своє поле відповідальності, а результатом їх співробітництва і є створення безпекового комфортного міста. І якщо такі актори, як міська влада, служба з надзвичайних ситуацій, поліція сприймаються як традиційні, то громадський сектор лише в останні десятиліття позиціонує себе як потужний учасник формування безпекового міста. Про ці зміни у своїй роботі «Культура контроля. Злочинність та соціальний порядок у сучасному суспільстві» (2001 р.) розмірковує американський соціолог Д. Гарленд, зазначаючи декілька важливих моментів [2]. По-перше, соціолог стверджує про розвиток нового сектору регулювання злочинності та відповідно безпеки: приватні організації, що займаються запобіганням злочинів; створювані локальними спільнотами утворення, які виконують переважно превентивні функції;